

Şahmeran Efsanesi

– İrfan Yılmaz · 06 Ocak 2022

Şahmeran... Bütün yılanların şahı... Belden aşağısı yılan, yukarısı insan olan bir kadın. Adaletiyle yılanlara hükmederken, güzelliğiyle insaları büyüleyen bir hilkat garibesi düşünün. Şahmeran, Hitit efsanelerinde İlliyanka, Grek mitolojisinde Medusa olarak farklı bir biçimde anlatılır. Biz, Anadolu'da Şahmeran Hikayesi olarak dilden dile, gönülden gönüle dolaşıp günümüze kadar ulaşan efsaneye değineceğiz. Şahmeran efsanesi, insanoğlunun bencilliğiyle başlayan; sevgi, tutku ve ayrılıkla devam eden, vicdan azabıyla mühürlenmiş olağan üstü bir efsanedir. Şahmeran, o kadar beğenilen bir efsane olmuş ki; her anlatan dilinden bir damla bal, her dinleyen hayalinden bir çiçek katmıştır efsaneye. Mardin, Gaziantep ve Mersin yörelerinde biraz farklı anlatılıyor olmakla birlikte; efsaneye duyulan saygı gereği özüne pek dokunulmamış ve günümüze kadar gelmiştir. Şahmeran Efsanesi'nin bitimin aynı zamanda Lokman Hekim Efsanesi'nin de başlangıcını teşkil etmesi dolayısıyla apayrı bir öneme sahiptir. Şimdi efsanemize geçelim.

Rivayet edilir ki; kendisi fakir olsa da gönlü zengin olan, odunculuk yaparak geçimini sağlayamaya çalışan ve annesiyle birlikte yaşamakta olan Cemşad adında, yakışıklı ve yiğit bir delikanlı vardır. Günün birinde, iki arkadaşıyla birlikte kırlarda dolaşırken, tesadüfen ballı bir kuyuya denk gelirler. Bal o dönemin en kıymetli besinlerinden birisidir ve kısmet ayaklarına kadar gelmiştir. Gençler kuyudan balı çıkarmak isterler; ancak, kuyunun derinliği karşısında balı çıkarmayı göze alamazlar derken, arkadaşlarına dönen Cemşad: "Ben inerim." der ve böylece efsane başlamış olur.

Kuyuya sarkıttıkları halata tutunarak aşağı inen Cemşad kovaları doldurdukça, arkadaşları balı yukarı çekerler. Kuyudan, düşündüklerinden de daha fazla bal çeken iki kafadar, hisselerine daha fazla bal düşmesi için Cemşad'ı kuyuda bırakarak, kovalar dolusu balla köylerine dönerler.

Arkadaşlarının ihanetine uğrayan Cemşad, saatlerce kuyudan kurtarılmayı bekler ancak ne gelen vardır ne de giden. Annesi ve sevgilisini düşünür yüreği burkulur. Hayatının bu kuyuda sonlanacağı karamsarlığına kapıldığı anda, iğne ucu kadar bir ışık hüzmeleri çarpar gözüne. Merak ve heyecanla ışığın geldiği deliği çakısıyla, içinden geçilecek kadar genişletir. Kuyunun ardına geçtiği anda, gördüğü manzara karşısında put kesilir. Gözleri gördüğü güzelliklere inanamaz. Sanki Cennet bahçesine gelmiş gibi bin bir güzellik içinde bulur kendisini. İlerledikçe manzara daha da güzelleşir. Rengarenk çiçekler arasında yükselen ağaçlarda ötüşen kuşlar, billûr gibi akan bir dere derken, zümrüt yeşillikler üzerinde sürünen yılanları görür.

Yılanlar sanki Cemşad'ı hiç görmemişler gibi yollarına devam ederler. Kısa sürede ürkekliği üzerinden atan Cemşad, bahçenin ortasına ulaştığında, gördüğü manzaranın karşısında adeta nutku tutulur. Belden aşağısı yılan, yukarısı insan olan inanılmaz güzellikte bir kadın görür. Bambaşka bir dünyaya ait olan bu yarı insan, bir hilkat garibesi olan bu yaratık bütün yılanların şahı olan Şahmeran'dır.

Şahmeran, memnuniyetsizliğini gizlemeyen ve endişeli bir yüz ifadesiyle :”Kimsin sen? diye sorar. Buraya nasıl ve ne amaçla geldin?”

Çemşad, başından geçenleri eksiksiz anlatır. Cemşad’ın anlattıklarının doğruluğuna kâlden inanan Şahmeran, oturması için davetsiz misafine yer gösterip, hüzünlü bir sesle: ”Biz yılanlar bize dokunmayan hiçbir insana zarar vermedik, buna rağmen insanlardan çok fenalık gördük ” diyerek söze başlayıp, kaçış hikayesini uzun uzadıya tün detaylarıyla anlatır. Cemşad’ın can kulağıyla dinlediği sözlerini: ”Demek ki aradan geçen zamana rağmen insanlar hâlâ bildiklerinden şaşmadılar ha... Sadece hayvanlara değil, birbirlerine de kötülük yapıyorlar. Beni iyi dinle! Senin geri dönmene izin veremeyiz, çünkü insanoğluna güvenimiz kalmadı. Dönersen yerimizi öğrenirler ve yedi kat yerin dibindeki bu yerde bile, bize rahat nefes aldirmazlar. Umarım bu konuda bizlere hak verir, seni burada mecburen misafir etmemizi anlayışla karşılırsın.” diyerek tamamlar.

Çemşad’ın aç olduğu bilen Şahmeran, krallara layık bir sofraya hazırlatıp misafirine ikramlarda bulunur. Yemekten sonra yorgunluğun da etkisiyle gözlerine uykunun sisleri çöken Cemşad’a bir köşk hazırlatır. Sanki bulutların üstünde serilmişçesine rahat bir yatağa uzanan Cemşad derin bir uykuya dalar.

Sabah uyandığında, hüznle başlayıp mutlulukla devam eden karışık bir rüya gördüğünü düşünür. İnanılmaz güzellikler arasında dolaşırken Şahmeran’ı farketdiği anda, gördüklerinin bir rüya olmadığını anlar. O gün kendisine yeni giysiler verilir. Rüya gibi bir diyar olan Şahmeran’ın ülkesinde dolaşırken rastladığı durgun bir göle akseden hayaline bakarken dudaklarına belli belirsiz bir gülümseme yayılır. Yeni giysileri içinde neredeyse kendisi, kendisini tanıyamayacak kadar değişmiştir. Hem de bir gün içinde.

Şahmeran ile Cemşad arkadaş olurlar. İki de mutludur. Mutluluk deminde zaman çok çabuk geçer, derler ya... Ne şahmeran ne de cemşad, yedi yılın su gibi nasıl akıp geçtiğini anlayamaz. Günün birinde Cemşad’ın sıkıntılı halini farkederek Şahmeran: ”Ne düşünüyorsun Cemşad? diye sorar, seni sıkıntılı görüyorum.” Cemşad düşündüklerini açık yüreklilikle dile getirir: ” Annemi... diye söze başlar. Buraya geleli yedi yıl olmuş. Fakir annem ne yapar şimdi, ne yer ne içer, yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyorum. Sevdiğim bir kız vardı. kim bilir garibime ne oldu! Sence hayırsız bir evlat, vefasız bir sevgili olmadım mı?

Şahmeran’ın yüreği burkular. Çok sevdiği arkadaşıyla yol ayrımına geldiğini hisseder. Sevgisinin yüceliğini, anlayış ve fedakârlığıyla taçlandırmaya karar verir. Üzgün bir sesle: ”Bilirim, güzel olan her şeyin de bir sonu vardır. Bencillik edemem, Gitme dersem üzüleceksin. Gitmene izin vermekten başka bir seçeneğim yok; ancak bir şartım var. Yeryüzüne çıktığında sakın ola ki yerimizi kimseye söylemeyesin. İnsanlar; bilgelik, şifa ve ölümsüzlüğün sırları için benim peşimde. Umarım bunların ne anlama geldiğini, günün birinde anlamak zorunda kalmazsın. Bir şey daha var: Bizim aramızda geçirdiğin bunca zamandan sonra, sen de Maranlar’a benzedin. Sakın, kimsenin yanında vücuduna su değmesin. Tenin suyu gördüğü anda pul kesilir, insanlar bizimle ilişkin olduğunu anlar böyle, bir durum hepimizin

sonu olur.

Şahmeran'ın görevlendirdiği bir yılan Cemşad'ı gizli geçitten yeryüzüne ulaştırır. Yaşlı annesi ölü sandığı oğlunu bir anda karşısında görünce sevinçten bayılır. Ayıldığında gözlerine inanamaz. Oğlunu hasretle bağrına basar. Cemşad, annesine sözlüsüne ne olduğunu sorduğu vakit annesi: " Kimseyle evlenmedi der. Nuh dedi peygamber demedi. Senin anlayacağın; kızcağız, seni öldü bilmesine rağmen, sana verdiği söze sadık kaldı. Babasının evinde kaldı yani..."

Çemşad aldığı cevaba sevinse mi üzülse mi bilemedi. Sanki yüreği ikiye bölünmüştü.

Cemşad, Şahmeran'a verdiği söze sadık kalır. Bu konuda kimseye ser verip sır vermez, Sözlüsüyle evlilik hazırlıklarına başlarken; ülke, padişahın hastalandığı ve hekimlerin derdine bir derman bulamadıkları haberiyle çalkalanır. Hekimlerden umudunu kesen vezir, sarayın cadısına başvurur. Her türlü büyü, zehir ve iksir konusunda kimsenin eline su dökemediği sarayın yaşlı büyücüsü; Padişahın derdine derman olacak tek ilacın Şahmeran'ın bedeninde saklı olduğunu söyler, Şahmeran'ın vücudunda üç iksirin saklı olduğunu özellikle belirtir. Birincisi şifa iksiridir. Her kim ki bu iksirden içerse hastalığı ne olursa olsun kısa sürede şifaya kavuşur. İkinci iksiri ölümcül bir zehirdir. İçeni birkaç dakika için öldürür. Üçüncü iksir ise bilgelik iksiridir. Bilgelik iksirini içen kişi de engin bir bilgi hazinesine sahip olacağını belirtir.

Vezirin herkesten sakladığı sinsi bir hastalığı vardır. Padişaha zehirli iksiri içirip yerine geçmeyi kafasına koyar. Şifa iksirini de kendisi içip sağlıklı ve dinç bir padişah olarak tahta çıkmayı düşünür ve hemen işe koyulur.

Bunun üzerine vezir ve adamları her yerde karış karış Şahmeran'ı ararlar ancak izine rastlayamazlar. Sarayın cadısı tekrar devreye girer ve der ki; "Her kim ki; dünya gözüyle Şahmeran'ı gördüyse, suyu gördüğünde, sırtındaki derisi pul pul olur. Şahmeran'ı gören ve yerini bilen varsa ancak bu sayede bulabiliriz.

Vezirin askerleri, insanları toplayıp kabileler halinde hamama götürmeye başlar. Bunu duyan Cemşad kaçarken yakalanır ve hamama götürülür. Şahmeran'ı gören ve yerini bilen tek kişi yakalanmıştır. Ancak yapılan bütün kırbaçlama ve işkencelere rağmen, ağzını açıp da Şahmeran konusunda tek kelime söylemez. Çılgına dönen vezir askerlerine: "Gidin der, bunun annesiyle nişanlısını alıp buraya getirin!"

Annesi ve nişanlısına, gözlerinin önünde işkence edilmesine dayanamayan Cemşad: "Durun! diye bağırır. Konuşacağım. Annemi ve kızı serbest bırakın." Vezirin emriyle Cemşad'ın annesi ve nişanlısını serbest bırakılır.

Askerler, daha sonra işkence direğine bağlı Cemşad'ı da çözerler ve ellerini arkadan bağlayıp yanlarına alarak Şahmeran'ı almaya giderler.

Şahmeran, askerlerin arasında Cemşad'ı elleri bağlı olarak görür görmez, Cemşad'ın verdiği sözde durmadığını ve başına gelecek olanları anlar. Cemşad'a karşı duyduğu derin sevgi, sevdiği insanın sözüne güvenmiş olması, kendi sonunu hazırlamıştır. Askerler, Şahmeran'ı yakalamakla kalmaz, Maranistan'da bulabildikleri tüm yılanları da öldürürler. Şahmeran, yedi kat yerin altındaki mağarasından, artık gizliliğini artık yitirmiş olan geçitten yer yüzüne çıkarılır.

Vezerin acelesi vardır. Bir an önce sonuca ulaşmak ister: "Padişahımızın iyileşmesinin tek yolu sensin. Bizi hiç uğraştırmadan söyle? Padişahı iyileştirecek olan iksir vücudunun hangi bölümünde?"

Şahmeran: "Söylesem de söylemesem de her iki halde de beni öldüreceksiniz. Niçin söyleyeyim ki, nasılsa öleceğim. Ülkemi de yok ettiniz. Niçin söyleyeyim?"

Vezer: "Bizi uğraştırma der. Senin bedeninde üç ayrı iksirin olduğunu biliyoruz. Ölüm, şifa ve bilgelik iksirleri. Söyle bize, hangi iksir, vücudunun neresinde saklı?"

Şahmeran söylememeye kararlıdır. "Söylemiyorum!" diye kestirip atar.

Hiddetin kıpkırmızı kesilen vezir: "Demek söylemezsin ha!" diyerek tehdide başlar. "Ben, sana söyletmesini bilirim." diyerek Cemşad'ı işaret eder. Bu gördüğün kişi ne işkencelerden geçti de senin hakkında tek kelime konuşmadı." Adamları Cemşad'ı soyarak işkence izlerini Şahmeran'a gösterirler.

Vezer: "Bu adam seni, korumak için ölümü göze aldı. Ser verip sır vermemeye razıydı. Bakalım sen O'nu ne kadar seviyorsun şimdi anlarız. Senin gözlerin önünde O'nu öldürteyim de kendi gözlerinle gör. Baksana adam gördüğü işkencelerden zaten yarı ölü hale geldi. Söyle bana şimdi..."

Şahmeran aniden vezirin sözünü keser, aklına takılan soruyu sorar.

"Dur hele vezir, dur. Madem tek kelime etmedi diyorsun, benim yerimi nasıl buldunuz peki?"

Vezer hain bir tebessümle cevap verir: "Ha, o mesele mi? Baktık ki konuşmaya hiç niyeti yok, annesiyle nişanlısını getirttik. Senin için hayatını hiçe sayan bu adam, annesi ve nişanlısı işkence görmesin diye, senin yerini söylemek zorunda kaldı iyi mi... Şimdi sen söyle; konuşacak mısın yoksa Cemşad'ın öldürülüşünü mü izleyeceksin? Seç seçebildiğini..."

Gözleri dolan Şahmeran hıçkırıklar arasında: "Söylersem Cemşad'ı öldürmeyeceğine yemin eder misin? diye sorar." Vezer yaklaşan zaferinden emin, mutlu bir tavırla: "Sana söz veriyorum der. Sen üç iksirin sırrını söyle, ben de sevdiğini sağ bırakayım."

Şahmeran soğuk bir yüz ifadesiyle, "Artık insanoğlunun sözüne hiç güvenim kalmadı, lakin başka çarem de yok. Öleceğimi de biliyorum. Sırrımı sadece Cemşad'a söylerim. Bunu Cemşad'ın öldüğünü görmemek için, Cemşad'dan önce ölmek istediğim için yapıyorum. Ancak tek şartım var: Cemşad'la özel olarak görüşüp sırrımı yalnızca ona söylemek istiyorum.

Vezir Şahmeran'la Cemşad'ı bir odaya aldırır. kapısını kapatıp baş başa görüşmelerini sağlar. Cemşad söyleyecek tek kelime bulamaz. Şahmeran: "Başka şartlar altında görüşmüş olsaydık konuşacağımız çok şey olacaktı. Şimdi konuşacağımız tek konu var. Beni öldürdüklerinde, başımı ayrı, gövdemi ayrı, kuyruğumu ayrı kazanlarda kaynatsınlar. Her kazanın suyundan birer tas alsınlar. Her üç tılsım da kazanlardan alınan taslardaki suya geçer. Buraya kadar olan kısmını büyücüler de bilir. Sır olan hangi tasa hangi iksirin geçtiğidir. Bunu kimse bilemez, sır olan buydu çünkü bu güne kadar bunu hiç kimseye söylemedim. İlk sana söyleyeceğim.

Şahmeran geri kalan sözlerini Cemşad'ın kulaklarına fısıltıyla söyler. Öyle ki dışarıdan kapıya kulağını dayan vezir ve adamları bu sözleri duyamazlar. Şahmeran, Cemşad'ın kulağına şu sözleri fısıldar: Vezire sakın güvenme; padişahı zehirledikten sonra seni de sağ bırakmaz, şimdi iyice dinle beni. Başımdan alınan su zehirlidir, içeni öldür. Gövdemden alınan su şifa iksiridir, içeni sağlığına kavuşturur. Kuyruğumdan elde edilen su ise bilgelik suyudur. Vezir, zehirli suyu padişaha içirip tahta kendisi geçmek istiyor. Şifalı suyu da kendisi içecek ki bu güne kadar herkesten gizlediği hastalığından kurtulsun. Bilgelik suyunu da yerine vezir olarak getirmek istediği yardımcısına içirecek, bilgili bir vezirle dünyaya hükmetmek istiyor.

Ne yaparsan yap, padişahın zehirli suyu içmesine engel ol. O anda gönlünden geçirirsen bunu yapman için bir fırsat doğacak. fırsatı iyi değerlendir. Her şeyi iyice anladın mı? Konuşamayan Cemşad: "Anladım!" manasında başını sallar. Şahmeran başını öne eğerek gözyaşlarını Cemşad'ın görmesine engel olur ve kapıya doğru yürür.

Şahmeran, vezirin sınır tanımaz bencilliği ve Dünya'ya hükme arzusuna kurban edilirken, Cemşad'ı bir hücreye attırıp kapısına nöbetçi diker. İksirler hazırlanır. Birinci tasta zehir, ikinci tas içinde şifa iksiri, üçüncü tasta ise bilgelik suyu vardır. Bir masanın üzerine taslar dizilir. Hanım sultan hasta padişahı getirirken vezir, yardımcına: "Gidin, Cemşad'ı hücrelerinden alıp buraya getirin. Hanım sultanın gözleri önünde, padişaha suyu Cemşad içirsin. Bu işe pek akli ermeyen yardımcısı, vezire sorar: "Çemşad mı içirsin dedin? Kendin niye içirmiyorsun peki?" Hain gülümsemesi yine dolaşır vezirin yüzünde: "Neme lazım der, bakarsın bir şey olursa hanım sultan benden bilmesin!"

Şahmeran'dan sonra ikinci kurban olarak seçilen hasta padişah hanım sultanla birlikte gelince sahne tamamlanmış olur. Vezir Cemşad'ın gözlerinin içinde baka baka yalan söyler:

"Bana bak Cemşad. Dostun Şahmeran'ın üç tılsımı da bu taslarda. İlk tastaki şifa iksirini padişahımıza içir. Bilgelik suyunu ben içeceğim. Üçüncü tasta da zehir var ona hiç elini sürme. Padişahımız iyileşir iyileşmez seni serbest bırakacağım söz olsun. Eğer padişah iyileşmezse bilesin ki son tastaki zehirli suyu sana içiririm ona göre.

Cemşad, Şahmeran'ın ikazını düşür. O an gelip çatmıştır. İlk tasta şifa iksirinin yerine zehir olduğunu

bilir. Nasıl yapsam da padişahın zehirli suyu içesine engel olsam diye düşünürken Şahmeran'ın dediği fırsatı gönlünden geçirir. İşte yam o anda bir fırsat doğar. Nereden geldiği anlaşılmayan bir yılan hanım sultanın ayaklarına dolanır. Hanım sultan tiz bir çılgık atar. Vezir: "Öldürün şu yılanı diye bağırır. Herkesin dikkati yılanın üzerine toplanırken; Cemşad, birinci ve ikinci tasların yerini değiştirir ve o anda hiç kimse zehir ile şifa taslarının yer değiştirdiğinin farkına varamaz. Şahmeran'ın belirttiği fırsat doğmuş, Cemşad da bu fırsatı kaçırmamıştır.

Yılanın ölüsünü mızrakla dışarı attıklarında, vezir emrini tekrarlar: "Cemşad, haydi padişamıza şifalı suyu içir bakalım."

Cemşad gönül rahatlığıyla suyu padişah içirir.

Vezir nefesini tutarak izlediği bu sahneden sonra, Cemşad'ın kendisine uzatmasını beklemeden ikinci tastaki suyu alıp kafasına diker

Vezir, suyu içtikten sonra elindeki tası daha masaya bırakmadan padişaha gözlerini dikerken bir de ne görsün! Aylardır hasta yatağından doğrulamayan padişah, yüzünde güller açarak yerinden doğrulmuyor mu! Vezir yanlış suyu içtiğini anlar. Hırsla Cemşad'ın boğazına sarılmak ister ancak diz ve dirseklerindeki dermanın kesildiğini hisseder, Ağzından ve burnundan taşan köpüklerle Cemşad'ın ayaklarının dibine yığılır.

İyileşen padişah "Neler oluyor böyle?" diye sorar. Hanım sultan atılır. Parmağıyla Cemşad'ı işaret eder. "Sana suyu bu genç adam içirdi, ne olup bittiğini en iyi o bilir, O anlatsın."

Yaşadığı aşırı heyecandan dolayı, Cemşad'ın dili damağı kurumuştur. Son tastaki bilgelik suyunu da kendisi içer.

Cemşad, padişahın emri üzerine, Şahmeran'la olan macerasını Baştan sona kadar anlatır. Hikayeyi ilgiyle dinleyen padişah:

"Bilgelik suyunu da içtiğine göre senden iyi bir veziri nerede bulacağım? Vezirim olmanı istiyorum. Birlikte ülkemizi adaletle yönetiriz, ne dersin?"

Cemşad, saygıda kusur etmeyerek: "Yüce padişahımın her sözünü ferman olarak kabul ederim der. Nasıl buyurursanız öyle olsun. Yalnız söylemek istediğim bir şey var: Şahmeran'a misafır olduğum yedi yıl boyunca, pek çok bilgi edindim. İzin verirsiniz bu bilgimi hasta ve düşkün insanlara hizmet etmek için kullanayım.

Hasta olan bir insan için, şifanın ne demek olduğunu bizzat yaşamış olan padişah: "İznim vardır der, ülkemdeki hastaları gönül rahatlığıyla senin şifalı ellerine teslim ediyorum. Var git, bildiğin gibi çalış.

Kendisine teklif edilen vezirlik makamını kibarca geri çeviren Cemşad, insanlara karşı duyduğu sevgi,

saygı ve dağıttığı şifanın ödülü olarak; zamanla, hekimlerin piri Lokman Hekim olarak anılır.

Videolu efsane:www.youtube.com/watch?v=35EXQR0IBhoSevgi ve saygılarımla.